علامه استاد عبدالحی حبیبی ۲۰۱۸/۰۱/۱۲

اشـرف خان هـجـري

د پښتو مقتدر قصیده سرا

انتخاب و تهیه : ولی احمد نوری

اشرف خان هجري کله کله ځان روهی هم بولي، د ختکو د کهول یو پوخ او پیاوړئ قصیده سرا دئ. دده په قصیده کښي د وطن د بیلتانه درد او سوی پټ پروت دئ. بیلتون دده کلام ته خاص اثر او رقت او د آتشینو احساساتو تودوالی او د وطني اشعارو خاص رنګ او آهنګ ور بخښلئ دئ د دکن په منفا کښي د (روه) دغه شیرین نوا بلبل هسي درافشاني کا:

ما "هجري" ته ئي هجران دکن لمبه کړ
ځکه تل د یار له غمه در افشان یم

هجري د هنر دوست او فنان ذوق خاوند ؤ، په یوه اوږده قصیده کښي د هنر لوړ مقام او د پښتو شاعرانو هنري منزلت ټاکي او په انتقادي نظر د دوي هنر تجزیه کوي .دا قصیده داسي شروع کیږي چي په ادبي اصطلاح ئي مقتضیه یا محدوده بوللـه ګیلای سوای ځکه چي کوم نسیب یا تشبیب نه لري:

د مردانو بداي‌ي علم و هنر دئ
آرایش د ګلرخانو په زیور دئ
د هنر پیشه زیور د زیـــرکانو
هرچه فخر په دولت کاندي بقر دئ

د هجري په نظر کښي آرټ او صنعت په دې نړی کښي یوه لایزاله پدیده ده او په داسي حال کښي چي نور اعتبارات

نیستي کېدونکي دي، فقط همدغه صنعت د نړی ښکلا ساتي او خپل اثر جاویدان پرېږدي، دی وایي:

په اقبال د دهرځای د غرور نسته
د بقا زوال ئـې ژر لکه دیګر دئ
په هغه یار فرزانه کله نازیږي
چي ئې نن په غیر کي یو سبا دیګر دئ
مهین یار تر علم نسته په دنیا کي
په دوه داره مدعا لره رهبر دئ
که عالم په علم جوړ ملك ئې بوله
بلکه لا تر پرښتو نه نکوتر دئ

دلته هجري د شاعری فن ته ور ګرزي او داسي ئې ستایي:

هر صفت چي خالق ایښي په بنده کي
تر همه وو ګویایي والا ګــــــهر دئ
هیڅ تمیز به ئـــې ونه سي له حیوانه
خود په ژبه آل ممتاز د بوالــبشر دئ
ګویایی اګــــر چه کسب د انسان ده
ولـــــي هر چي سخنو هغه بهتر دئ
که سبب ئي ګـــــویایي د زبان نه ده
سکه په څه بلبل په‌طیرو کي‌سرور دئ

دلته هجري د خپل قوم د هنري فعالیت لړوالی ته ملتفت کیږي او په دغه تریخ حقیقت په داسي ډول اعتراف کوي، چي دده نقاد نظر ځیني ښکاري.

پښتون ذات چي رب پیدا کړ له ازله
دود د علم او هنر پـــــکي کمتر دئ
که همه قوم پره کــړي سر له سره
دا حکمت په خو مـکانه مقرر دئ

هجري د خپل پلار خوشحال خان ختك په استادی او فني مهارت ویاړي او ځان ئي په مستقیم ډول خلف او شاګرد ګڼي او وایي:

اولاً بـه د استاد لـه حالـه وایم	چي ئي شعر جهانګیر لکه قمر دئ
په پښتو ژبه چي شعر چا بیان کړ	د همه وو نظم ستوري دي، دی نمر دئ
څه خوبي د هغه نمر وايي مهجوره	چي ئي نوم دهر نیولئ سر په سر دئ
تول ئي وسپاره په ماسریر د نظم	هغه نمر چي نن د خاورو په بستر دئ
نن حریف د جواب نه وینم په دور	نه مي یو له مړو په شعر برابر دئ
زه محتاج د شاهد نه یم په دا قول	په راستي مي دا غرا شعر محضر دئ
که څوك خیال د جدل کا زما له نظمه	دغه ګوی دغه میدان دغه احقر دئ

زیبا شعر هسي زړه د "هجـــري" یوړ
لـکه زړه د سفله وړئ سیم و زر دئ

د هجري په کلام کښي د پخوانو قصیده ګویانو اغیزې لفظاً او معناً ښي ښکاري.

شیخ اسعد سوري د پښتو بولونکی یعني قصیده سرا د امیر محمد سوري پر مګرګ له فلکه سره ګیلي ماڼي کولي او څنګه ئي د هغه ویرنه یعني (رثا) په مهارت او فني لیاقت سره ویلي وه.

اوس د هجري په یوه شکوه کښي هم د هغه زاړه فکر او بلاغت پڅرکي ښه ځلیږي او د منظرنګارئ او استعارې کمال ځني ښکاري:

هسي چاري په انسان ولـي سما کا	چي ئي کار همه په څټ د مـدعا کا
کیفیت ئـي مشابــه لــه بازیګــرو	نـوی نـوی مخ له غیبه هـویدا کا
ماه و مهر جوړه مهـري د حقه بازو	په ماښام یـوه په خـوله بله پیدا کا
تــوره شـپه ګویا پر ده د نیرنګیو	و هر چاتـه روزانـه بـازي نما کا
سره مهره په لپو ونیسي تیاره سي	بیا عطسه د شـپي مصدره د سبا کا
زمکه سره لکه شهپر سي د مورانو	چي پیدا له فمه زاغ د زروها کا
د مـراد باده څرګنده کا سرې ته	بیا ئي زر ورځني پتـه په جفا کا
نه به یار و یار ته و بخښي قسم دئ	نه بـه څوك ځيني حاصله تمنا کا
بیا به کله درخـو وکا سینګارونه	چي لیمه د حسن سترګي پـي خلا کا
نه به بیا آدم شمله په څبره کښیږد	چي درخو ئي سینه یخ په تماشا کا
د ګردون هسي روش دئ له ازله	دوه مین په زجر تل سره سوا کا

هر زمان چي خنجر و کاږي د قهر | لـه ګدایـه بـرابـر لـــوی امرا کا
د فاضل په فضیلت ئي رقت نسته | نه ئي تـوره لـړ ادب د اولـیاء کا
دا ویل به ارمان ښیږدي په وګړي | که قرائت ئي پـه منبر بانـدي ملا کا
چي آخر وفا له مرده مونده نه سي | مرد هغه چي په حیات همه تر شا کا

"هجری" در دي پیوسته د حقیقت کړه
کیفیت ئـي کانـي زړه هم پـه ژړا کا

وګورئ چي د شاعر په فکري چاپیر کښي تل د زماني سیاسي او اجتماعي اوضاع اغېره من وي. د اسعد سوري او د خوشحال خان د زوی رثايي قصیدې هم ویرني او شکوې دي خو هغه وخت د پښتنو سیاسي عظمت د فکري استقلال او پر ځان ویسا او د روحي ټینګار او صلابت موید ؤ، په ویر او ماتم کښي هم شاعر له دنیا فراز نه کاوه او د یاس او قنوطیت ځپو لاهو کاوه لکه چي د اسعد په قصیده کښي نه لیدل کیږي مګر د هجري عصر خو د هندي مغولو د پردې سلطي او اقتدار د لوړتیا وخت ؤ دلته د پښتنو ملي مرکزیت د دوو غښتلو شاهنشاهیو تر منځ ترى تم ؤ او خوشحال خان غوندي پیاوړی مشر او د آزادۍ د جنګ نومیالی مبارز او اور ژبی شاعر تر خاورو لاندي سوی ؤ، نو ځکه د هجري په قصیده کښي یو د یاس او نومیدی رنګ ښکاري، په کوم ځای کښي چي د اسعد سوري او خوشحال له خپلي ویرني او شکوې څخه هم د ژوند او قومي افتخار لپاره نتیجه راباسي. هجري د ملي مړیني په ګروم او ویر کښي دنیا او مافیها ته شا کوي او وایي:

"مرد هغه چي په حیات همه تر شا کا"

دا دئ د بل واکې او بد بختی لوی نښان چي زموږ په قومي شاعرئ کښي د کورګانیانو له مظالمو او جفاوو څخه پیدا سوئ ؤ او د پښتنو درې سوه کاله ددغه اجنبي تاړاکه سره مبارزه کوله. مګر سره ددي چي ددغي دورې په ادبي آثارو کښي ډیري د ګرومه ډکي انګازې پاته دي خو پښتون مهجور شاعر بیا هم خپل وطن او د ملي ژوندون او افتخار مرکز نه دئ هېر کړئ، لکه چي هجري وايي :

که نصیب بـنـده کـــــــــړی په دکن دئ
دامنــــــــګیر یي همېشه عشق د وطن دئ
د زړه باز ئي تل د "روه" په زمکه ګزري
که " هجري " په دکن ناست خالي بدن دئ (۱)

(۱) د هجري یاد، د افغانستان د علومو اکاډیمی چاپ، ۱۳٦٤، ص ۱ _ ۷.